

IHMISKAUPAN VASTAISTA TOIMINTAA KOSKEVIEN HALLITUSOHJELMAKIR- JAUSTEN TOIMEENPANON POIKKIHALLINNOLLINEN OHJAUSRYHMÄ 7. KOKOUS

Aika	Tiistai 14.6.2022 klo 10:00–11:30
Paikka	Teams-kokous
Osallistujat	Osastopäällikkö, ylijohtaja Ari-Pekka Koivisto (puheenjohtaja), OM Valtio- neuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori Venla Roth (pääsih- teeri), Erytisasiantuntija Katja Repo (pöytäkirjasihteeri), OM Kansliapäällikkö Kirsi Pimiä (varsinainen jäsen), SM Johtaja Jari Keinänen (varsinainen jäsen), STM Erytisasiantuntija Minna Viuhko (varajäsen), STM Hallitusneuvos Olli Sorainen (varsinainen jäsen), TEM Oikeuspäällikkö Kaija Suvanto (varsinainen jäsen), UM Lainsäädäntöneuvos Jyri Inha (varsinainen jäsen), VM
Kutsutut asiantuntijat	Kimmo Halme, sisäministeriö Roope Jokinen, sisäministeriö Tarja Nupponen, sosiaali- ja terveysministeriö

MUISTIO

1) Kokouksen avaus ja asialistan hyväksyminen

Puheenjohtaja oli estynyt, joten Ari-Pekka Koivisto toimi puheenjohtajana ja avasi ko-
kouksen klo 10.01.

2) Edellisen kokouksen kokousmuistion hyväksyminen

Edellisen kokouksen kokousmuistioon tehtiin kaksi muutosta: lisättiin osallistujiin Ari-
Pekka Koivisto ja poistettiin osallistujista Minna Viuhko.

3) Ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön uudistaminen – hankkeen eteneminen (Minna Viuhko ja Jari Keinänen, STM ja Roope Jokinen ja Kimmo Halme, SM)

Viuhko ja Keinänen kertoivat STM:n osuudesta hankkeessa. Tarkoitus on lisätä hyväksi-
käyttö sosiaalihuoltolain tuen tarpeita koskevaan 11 §:ään. Ohjauksessa pyritään vie-

mään viestiä hyvinvointialueille siitä, että kokonaisuuden hallitseminen hyvinvointialueilla on haastava kokonaisuus, ja siinä mahdollisesti tarvitaan alueiden yhteistyötä ja koordinaatiota. STM:n hallinnonalan ja SM:n hallinnonalan yhteistyö on välttämätöntä.

Muut tehtävät liittyvät pitkälti THL:n toimivaltaan. Työ jatkuu siellä.

Näkemyseroja on edelleen SM:n kanssa. Uskoa on kuitenkin siihen, että hallitusohjelmakirjauksia pystytään viemään eteenpäin siten, että ihmiskaupan uhrien asema parane.

Jokinen jatkoi asian esittelyä SM:n osalta. SM:n osalta keskeiset ehdotettavat muutokset koskevat vastaanottolakia: toipumisaikaa ja siihen liittyvää ilmoitusvelvollisuutta (36 §), varsinaista tunnistamista (38 §) ja auttamisjärjestelmästä poistamista (38 f §) koskevaa sääntelyä. Tavoitteena on toteuttaa hallitusohjelmakirjaukset koskien ihmiskaupan uhrien auttamisen ja rikosprosessin välistä yhteyttä, ja tehdä vastaanottolakiin muutokset tämän yhteyden heikentämiseksi. Keskeistä on ihmiskaupan uhrin aseman parantaminen vahvistamalla uhrilähtöisyyttä avun antamisen ja erityisesti sen jatkumisen osalta. Tavoite on että, että ihmiskaupan uhrien auttaminen on entistä ennustettavampaa, ja että pääpaino on uhrin avun tarpeen huomioimisessa.

Roth piti kommenttipuheenvuoron. On erittäin positiivista, että STM ja THL parantavat uhrien asemaa. Ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön kokonaisuus tulisi ottaa huomioon sosiaalihuoltolain muutosesityksissä. Siiloutumista tulee pyrkiä ehkäisemään, se on erittäin tärkeää ristiriitaisuuksien välttämiseksi. Uhrin ovat suurimpia häviäjiä, jos viranomaiset eivät pääse yhteisymmärrykseen asiassa.

Keinänen kommentoi asiaa. Edellinen puheenvuoro oli hyvä. Erilaiset näkemykset ovat juuri tämän tyyliä. Niistä näkyy se, ettei välttämättä uskota, että sote-järjestelmä hoitaisi uhrin. STM lähtee siitä, että ”perälautaa” ei tarvita kotikuntalaisille. Siilot tulisi saada pois ja tehdä yhteistyötä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän ja hyvinvointialueiden kesken. Vielä ei ole ihan selvää, miten tämä näkyy kokonaisuudessa. Kun lausuntopalaute on saatu, katsotaan millä tavalla kokonaisuus saadaan sopivaksi. Siilot tulee poistaa, erityisesti kentällä, ja siihen tarvitaan yhteistyötä.

Pimiä totesi, että töitä on tehty paljon, ja kiitos siitä kuuluu kaikille, että esitykset on saatu lausunnoille valmiiksi. Järjestelmän tulee hoitaa se mikä sille kuuluu. Tehdään yhteistyötä loppuun asti.

Viuhko totesi, että nykyinen kuntakorvausjärjestelmä on sidottu auttamisjärjestelmän asiakkuuteen. Sinänsä voisi ajatella, että ihmiskaupan uhrin näkökulmasta yhdenvertaisempaa olisi, että järjestelmää ei olisi sidottu asiakkuuteen. Roth totesi myös, että vastaanotto- ja kototumislain soveltaminen olisi osa perälautaa, mutta siitä ei olla oltu täysin yksimielisiä. Kysymys on siitä, tarjoaako vastaanottolain 38 a § mitään sellaista, mitä sote-lainsäädäntö ei jo tarjoa. On toinen kysymys, että auttamisjärjestelmän asiakkuudesta voi olla muuta hyötyä. Kysymys kuitenkin kuuluu, tuleeko siitä lain tasolla jotain lisäarvoa. Tarkoitus on selkiyttää sote-yleislakien ja vastaanottolain suhdetta, mutta tähän liittyen ei tiedä täysin viimeisintä tilannetta. Tätä olisi syytä saada selkeämmäksi.

Roth kommentoi lyhyesti auttamisjärjestelmän hyötyjä. Keskeisesti kyse on siitä, että usein auttamisjärjestelmä on tukenut ihmiskaupan uhrien tunnistamista ja tuen tarpeen arviointia, eli tuonut asiantuntemusta siihen, mitä ihmiskaupan uhriksi joutuminen tarkoittaa palveluiden järjestämisen kannalta. Tämä on olennainen kysymys. Kun osaamista ryhdytään keskittämään sote-sektorin puolella, on hyvä keskustella tiiviimmän yhteistyön tavoista auttamisjärjestelmän kanssa.

Koivisto kommentoi, että tilanne on hyvä. Lausuntopalautteen jälkeen on syytä katsoa, mitä paikkauksia on tarpeen tehdä. Kiitti tehdystä työstä ja kommenteista. Kyse on suuria yhteistoiminta-asioista.

4) Ulkomaalaisten työntekijöiden majoitusolosuhteiden seurannan ja valvonnan kehittämishankkeen lopputulokset ja ehdotukset (Tarja Nupponen, STM)

Nupponen esitteli ulkomaalaisten työntekijöiden majoitusolosuhteiden seurannan ja valvonnan kehittämiseksi asetetun työryhmän lähtökohtia, tehtäviä, keskeisiä havaintoja ja toimenpide-ehdotuksia sekä niiden seurantaa.

Työryhmä oli STM:n ja TEM:n yhteinen ja sen toimikausi on päättynyt 30.4.2022. Työryhmän keskeisinä havaintoina oli, että majoittamiseen liittyvät väärinkäytökset ovat usein osa ihmiskaupparikosta, majoitusolosuhteiden ennakkovalvontaa tai tilojen hyväksymismenettelyä ei ole, tilapäisen majoittumisen vähimmäisvaatimukset ovat määrittelemättä, edulliseen asumiseen soveltuvia asuntoja ei ole riittävästi, työntekijöiden kanssa voi asua myös muuta perhettä, kotirauhan suoja rajaa asumiseen käytettävien tilojen valvontaa vain välttämättömään, ulkomaalaiset työntekijät eivät tunne oikeuksiaan tai uskalla käyttää niitä, viranomaisten tietojenvaihdossa ja yhteistyössä kehitettävää ja pieni kiinnijäämisen riski mahdollistaa väärinkäytöksiä.

Työryhmä teki 12 toimenpide-ehdotusta. Ehdotukset liittyvät mm. lainsäädännön tarkistamiseen, asuntopolitiikan kehittämiseen, ohjeistuksien ja oppaiden päivittämiseen ja koulutuksen järjestämiseen, valvonnan kehittämiseen ja työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan laajempaan huomioimiseen.

Koivisto kommentoi esitystä. Työryhmä on laatinut laajan toimenpidelistauksen. Majoittuminen on merkittävä asia, tietää tämän vanhana syyttäjänä. Tilanne on huono, kun ei ole asuntoa, etenkin jos on perhettä.

Roth kiitti hyvästä yhteistyöstä. Toimenpiteisiin tullaan palaamaan TEM:n asettaman työvoiman hyväksikäytön vastaisessa jaostossa.

Sorainen kiitti myös esityksestä. Työ on ollut uraauurtavaa. Kertoi, että tässä työryhmässä myös Närpiön kysymykset nousivat esiin.

Nupponen kertoi, että raportti julkaistaan 16.6.

- 5)** Hiljattain valmistuneet ihmiskaupparikoksiin ja lähirikoksiin liittyvät selvitykset ja niiden perusteella toteutettavat toimenpiteet (Katja Repo, OM ja Kimmo Halme, SM)

Repo kertoi äskettäin valmistuneista selvityksistä lyhyesti ja mitä toimenpiteitä OM:ssä nähdään tarpeelliseksi selvityksien pohjalta toteuttaa. Selvityksiä on toteutettu kolme: selvitys ihmiskauppaa ja sen lähirikoksia koskevien säännösten soveltamiskäytännöstä, selvitys seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöringksesta ja selvitys ihmiskaupan uhrien rankaisemattomuusperiaatteen toteutumisesta, joka julkaistaan mahdollisimman pian.

Selvitysten kohteena olleet kysymykset ovat erilaisia, mutta niistä nousee esiin selkeästi yhdistäviä teemoja. Tapauksia ei tule esiin – tietämystä, oikeuskäytäntöä, kirjallisuutta on liian vähän, ihmiskauppaa tai muunlaista hyväksikäyttöä ei tunnisteta rikosprosessissa, soveltamiskäytäntö ei ole yhtenäistä, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytössä teon hyväksikäyttöluonnetta ei aina ymmärretä, hienovaraisia ja monitahoisia psyykkisen vaikuttamisen keinoja ei aina tunnisteta tai huomioida, ihmisen tahdonmuodostus saatetaan ymmärtää eri tavoin, tapaukset eivät useista syistä johtuen etene rikosprosessissa (pakkokeinojen käyttö, juttujen priorisointi, kv-ulottuvuus) ja uhrien oikeudet eivät toteudu siten kuin pitäisi. Kuitenkin lainsäädäntö tarjoaa jo pääosin riittävät mahdollisuudet toteuttaa rikosvastuu ja uhrien oikeudet – ongelma on enemmän säännösten soveltamisessa. Joitakin lainsäädännön tarkistamishdotuksia kuitenkin tehtiin.

Selvityksien havainnot otetaan huomioon jatkokehittämisessä. Ensinnäkin toimia tietoisuuden lisäämiseksi jatketaan ja toiseksi huolehditaan siitä, että lainsäädäntö on ajan tasalla. Merkittävä osa kehittämiskohteista koskee muita kuin OM:n alaisia viranomaisia, keskeisimmin poliisia, joten toimenpiteitä on tehtävä muuallakin.

Halme kommentoi tilannetta poliisin/SM:n näkökulmasta. Kyse on siitä, että aika tai osaaminen eivät riitä. Juttuja ei saada esitutkintaan, ja oikeustapauksia ei ole. Kyse on haastavasta rikollisuudesta. Prosesseja pitää pystyä kehittämään. Sisäministeriön hallinnon osalta on käyty selvityksistä keskustelua, on hyvä tilannekuva missä mennään. Sopeuttamistoimissa on nostettu ihmiskaupparyhmän jatkuvuus pöydälle. Rahoitus on uhattuna. Kyse on siitä, miten hyvä käytäntö saadaan jatkumaan. On tietynlainen miettimisen paikka, miten näistä lähtökohdista saadaan jatkuvuutta työlle. Helsingin poliisilaitokseen juttuja tulee, ja niitä tutkitaan, mutta strategisen ohjausta tulisi tukea.

Koivisto totesi olevan hyvä, että pykälät ovat kunnossa. Jatketaan kehittämistyötä.

- 6)** Tulevan hallitusohjelman valmistelut ja ihmiskaupan vastainen työ: alustus (Venla Roth, OM), kommenttipuheenvuoro (Ari-Pekka Koivisto) ja keskustelu

Roth kertoi tällä hallituskaudella ihmiskaupan vastaisen työn piirissä toteutetuista toimista ja tulevaisuuden kehittämistyöstä. Tällä hallituskaudella on tehty paljon työtä ihmiskaupan vastaisen työn kehittämiseksi ja edistämiseksi.

Tulevaisuudessa tärkeitä teemoja ovat selvitystoiminnan johdosta tehtävä lainsäädännön kehittämistyö, valtakunnallisen ihmiskauppatutkintaryhmän vakiinnuttaminen sekä poliisin osaamisen vahvistaminen valtakunnallisesti, ihmiskaupan uhrien tunnistaminen ja auttaminen hyvinvointialueilla ja Helsingissä, turvallisen ja tuetun asumispalvelun järjestäminen käytännössä ja monialaisen viranomaisyhteistyön kehittäminen paitsi valtakunnallisesti myös paikallisesti. Työn tukirakenteeksi tarvitaan poikkihallinnollinen toimintaohjelma. Lisäksi on otettava huomioon, että työvoiman maahanmuuton kasvu saattaa asettaa haasteita esim. kotoutumiselle ja peruspalvelujärjestelmän toiminnalle.

Koivisto kiitti ja totesi, että kun ehdotuksia viedään eteenpäin seuraavaa hallitusohjelmaa varten, hallitusohjelmakorteissa menestyvät yleensä viranomaisten yhteistyöhön ja ministeriöiden yhteistyöhön perustuvat kirjaukset. Työtä jatketaan syksyllä.

7) Muut asiat

- a. Työperäisen hyväksikäytön vastainen jaosto, työperäisen hyväksikäytön ehkäisyyn pitkän aikavälin strategia ja toimintasuunnitelma (Olli Sorainen, TEM ja Venla Roth, OM)

Roth kertoi jaoston tehtävistä. Erityistehtävä on laatia työperäisen hyväksikäytön ehkäisyyn pitkän aikavälin strategia ja toimintasuunnitelma 3/2023 mennessä. Strategian pohjana käytetään HEUNIn asiantuntemusta sekä tehtyjä tai tekeillä olevia selvityksiä. TEM:ssä toimivan jaoston puheenjohtajuutta hoitaa Venla Roth.

- b. Venäjän Ukrainaan kohdistaman sodan vaikutukset ihmiskauppatilanteeseen (Venla Roth, OM)

Roth kertoi, että kokousmateriaalin liitteenä oli muistio sotaa ja ihmiskauppatilannetta koskevasta tilannekuvasta, joka perustuu pitämiimme moniviranomaisyhteistyökokouksiin. Niitä on pidetty tärkeinä tiedonvaihdon väylinä. Tässä näkyy, että tällaisille eri alojen asiantuntijoiden kohtaamispaikkoja tarvitaan. Kysymykset, jotka ovat nousseet kokouksissa esiin, ovat olleet keskeisiä sotapakolaisten käyttämien tai tarvitsemien palveluiden järjestämisen kannalta. Olemme tässä asiassa koordinaation ytimessä. Tilanteessa on olennaista estää laajamittaista hyväksikäyttöä jo ennalta. Hyvää yhteistyötä on ollut kaikkien hallinnonalojen osalta.

8) Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja totesi, että ministerityöryhmän päätöksellä koordinaattorin virka on vakinaistettu 1.6. alkaen. Kiitti kaikkia ja toivotti hyvää kesää.

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 11.33.